

Raxmatullayeva Lolajon Isroilovna

Buxoro viloyat Kogon shahar

5-IDUM texnologiya fani o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada hunarmandchilikning eng mashxur turlaridan biri duradgorlik haqida, uning asbob uskunalari, kasb tehnika xavfsizligi haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar. Yog'och, usta, durezgar, randalash, parmalash, yog'och soplari, yog'och qurollar, Yevropa kemasozligi, o'zbek o'ymakorligi, stol, stul, shkaf, divan, pianino.

Duradgorlik — yog'ochsozlik hunari, kasb-hunar turi. Duradgorlik uysozlik, asbobsozlik, aravasoziq, qayiqsozlik, javonsozlik, eshiksozlik, beshiksozlik, egarsozlik, elaksozlik, sandiqsozlik, panjarasoziq singari juda ko'p tarmoklardan iborat. Duradgorlik bilan shug'ullanuvchilar xalq orasida usta, duradgor, durezgar, najjor, eshiksoz, aravasoziq, elaksoz kabi nomlar bilan ataladi. Duradgorlik tarmoklarining hammasi uchun umumiy bo'lgan ish jarayoni — yog'och qirqish, tilish, yo'nish, randalash, parmalash va hokazolar. Shu tufayli Duradgorlik ustalari ishlatadigan asboblari, xom ashyolar (tut, yong'oq, jiyda, chinor, qayrag'och, tol, terak, eman, qarag'ay, arg'uvon, olcha, olma, o'rik, nok va boshqalar daraxt taxtalari, g'o'lalari, yelim, temir mix, yog'och mix va hokazolar.) ham deyarli bir xil.

Sanoatda ishlatiladigan barcha materiallar orasida yog'och eng oddiy va ishlash uchun eng qulay hisoblanadi. Aynan shu haqiqat tufayli yog'och ustasi kasbi qadim zamonlardan beri rivojlanib, zamonaviy arxitektura san'atining tarixiy yodgorliklarining hashamatli dekor elementlarida o'zining mazmunli tasdig'ini topdi. Biroq, agar ilgari ish individual bo'lib, buyurtma asosida ta'minlangan bo'lsa, duradgorlik kasbi tobora keng tarqalgan va aholining barcha qatlamlari uchun ochiq bo'lib bormoqda. Bugungi kunda kasbga talab juda yuqori, ayniqsa eshiklar, deraza konstruksiyalarini ishlab chiqarish bo'yicha xizmatlar ko'rsatishda barcha kerakli mahkamlagichlarni yanada rivojlantirish va o'rnatish va ularni qulflar, qulflar yoki qulflar bilan jihozlash. Mebel yasash duradgorlik mahoratini qo'llashning ikkinchi yo'nalishi bo'lib, u ko'pincha sevimli mashg'ulotdan asosiy kasbga o'tib, hunarmandga sezilarli daromad keltirishi mumkin.

Duradgorlik ustalari etishib chiqishini taqozo etgan. Ibtidoiy jamiyatda ovchilik, baliq ovlash, o'simlik ildizlarini kavlab olish kabi jarayonlarda tosh asboblari qatori Duradgorlikning ibtidoiy buyumlari ham qo'llanilgan. Tosh davriga oid topilmalar orasida tosh qurollarning yog'och soplari, yog'och qurollari (tayoq, yoy, nayza) va hokazolar uchraydi. Temir va jez davri yodgorliklari Duradgorlik kasbining ancha murakkablashganini, Duradgorlik buyumlarining xili ko'payganini ko'rsatadi.

Kishilarning g'orlardan chiqib uylar (chayla, chordoq, yerto'la, paxsa uy va boshqalar) qura boshlashi, chorvachilik va dehqonchilik urf bo'lishi [mol qo'ralar qurish, omoch, g'altakarava, ariq qaziladigan buyumlar va suv chiqarish vositalari (chig'ir, tarnov) yasash, mehnat qurollari (belkurak, bolta, ketmon, o'roq, pichoq) uchun soplar ishlash] Duradgorlikning turli tarmoqlariga oid dastlabki namunalar vujudga kelishiga sabab bo'ldi. Suv bo'yida yashaydigan aholi orasida baliq ovlash va aloqa vositalari (ov asboblari, Sollar, qayiqalar) paydo bo'ldi. Shu tarzda Duradgorlik hunarmandlikning muhim qismiga aylandi, mustaqil kasb sifatida ajralib chiqdi. Jamiyat taraqqiyotining keyingi davrlarida Duradgorlik tarmoqlarining har biri mustaqil rivojlandi va murakkablasha bordi.

Duradgorlik ishi uchun sizga, albatta, eng oddiy asboblardan to'plam kerak bo'ladi: bolta, bolg'a, mix tortuvchi, chisel, bo'g'inli pichoq, pense va boshqalar. Vaqt o'tishi bilan va kerak bo'lganda, ushbu minimal to'plamni maxsus jihozlar bilan to'ldirish mumkin. jiddiyroq ishlar uchun foydali bo'ladigan vositalar. Professional duradgorning arsenalida turli xil profillar, yog'och va metall uchun arra, jigsa, matkaplar to'plamiga ega elektr matkap va sirtni tozalash uchun silliqlash diski bo'lishi kerak; turli xil turlari qismlarga sirt ishlov berish uchun turli xil chastotali zımpara, fayllar va igna fayllari. Ushbu vositalarning ba'zilari qanday ish uchun mo'ljallanganligini bilish uchun ular bilan tanishish kerak.

Duradgorlikning bir necha ming yillik taraqqiyoti uning ba'zi tarmoqlarining san'at darajasiga o'sib chiqishini ta'minladi. Asbobsozlik, yog'och o'ymakorligi, panjarasozlik, sandiqsozlik kasbida ishlovchi Duradgorlik ustalar bu tarmoqlarning yetuk san'at namunalarini yaratdilar. Musiqa asboblari (dutor, setor, chortor, tanbur, g'ijjak, chang, doira, nay, surnay va hokazolar) yasovchi Duradgorlik kasblari paydo bo'ldi. Duradgorlik tarixida Xitoy yog'och pardoqlash (sayqal, jilo berish, bo'yash, loklash) san'ati, Yevropa kemasozligi, o'zbek o'ymakorligi va hokazolar mashhur. O'zbekiston hududida qadimda qurilgan masjid va madrasalarning eshiklari o'ymakor naqshlar bilan bezatilgan. Samarqand, Buxoro, Ko'hna Urganch, Xiva, Panjikent va boshqa shaharlardagi IX-XII-asrlarga oid ko'hna yodgorliklarda ishlatilgan yog'och materiallardan Duradgorlik me'morlikning ajralmas qismi bo'lganligini ko'rish mumkin. Bu davrga oid o'ymakorlik va asbobsozlik buyumlari turli-tuman gul va islimiy naqshlar, Qur'on oyatlari va she'riy misralar bilan bezatilgan. XIV-XV-asrlarga oid me'moriy yodgorliklarida (ayniqsa Amir Temur davrida qurilgan bino va inshootlarda) Duradgorlik tarmoqlarining yanada mukammallashgani ko'rinadi. Duradgorlik uslublarida yog'ochlarni yo'nish, ularga ishlov berishda, muayyan kompozitsiya asosida ularni birlashtirishda, detallarning aniq, ixcham va silliqligida davr ruhi aks etdi. 19-asrning o'rtalarigacha o'zbek ustalari an'anaviy Duradgorlikni davom ettirdilar, uning ba'zi tarmoqlarini shakllantirdilar. XIX-asr oxiri va XX-asr boshlaridan o'zbek duradgorligi Yevropa va rus Duradgorlik elementlari bilan boyidi. Duradgorlik mahsulotlarining yangi — yevropacha nusxa va turlari paydo bo'ldi. Sobiq Ittifoq

davrida Duradgorlikning o'zbek xalqiga xos an'anaviy tarmoqlari (aravasoqlik, beshiksoqlik, egarsoqlik va boshqalar) o'rniga mebel (stol, stul, shkaf, divan, pianino va boshqalar) yasash avj oldi, uysoqlik, dastgohsoqlik, xo'jalik jihozlari yasash kabi tarmoqlar rivojlandi. O'zbekiston mustaqillikka erishgach, o'zbek xalqining an'anaviy Duradgorlik uslublari qayta tiklanib, qadimiy Duradgorlik uslublari yangidan rivojlanmoqda. Duradgorlikda O'zbekistondagi har viloyatning o'ziga xos an'analari va uslublari qayta tiklanmoqda.

Duradgor bo'lishni qayerda va qanday o'rganish mumkin? Nazariy jihatdan, bu o'rta kasbiy ta'limni (VET) talab qiladigan kasb, ammo ish joyida o'qitish ham mumkin - xususan, fabrikalarda dastgohlar duradgorlari uchun. Bunday fabrikalarda ko'pincha shogirdlik deb ataladigan bo'sh ish o'rinlari ochiladi. Bunday vakansiya uchun ariza topshirgan shaxsga qo'yiladigan talablar minimal: faqat to'liq bo'lmagan o'rta ma'lumot talab qilinadi. O'quv jarayonida duradgor shogirdi chizmalarni tushunishni o'rganadi, yog'ochning har xil turlari va turlarini o'rganadi, duradgorlik asboblarini o'zlashtiradi.

Duradgorlikda xavfsizlik texnikasi mavjud. Duradgorlar shikastlanishga olib kelishi mumkin bo'lgan (shu jumladan barmoqlar yoki oyoq-qo'llarning yo'qolishi) va chiplarni chiqarishi mumkin bo'lgan elektr asboblardan foydalanadilar. Duradgorlikda ishlatiladigan ko'plab elektr asboblari va dastgoh asboblari juda baland ovozda, bu esa eshitish qobiliyatini yo'qotishiga olib kelishi mumkin. Nafas olish apparatisiz talaşning nozik suspenziyasini inhalatsiyalash sabab bo'lishi mumkin **turli kasalliklar** nafas olish yo'llari, shu jumladan onkologik tabiat. Biroq, barcha belgilangan himoya vositalarini kiyish va xavfsizlik choralariga rioya qilish, ro'yxatga olingan ko'plab sog'liq muammolarining oldini oladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1.S. Bekmurodova. Texnologiya fanini o'qitishga yangicha yondashuv. Metodik qo'llanma. – T.: «Delta print», 2017

2. Махбуба Аслановна Халмухамедова «НА^ШБАНДИЯ ТАРЩАТИДА КАСБ-^УНАР ЭГАЛЛАШГА ДАЪВАТ.» Academic Research in Educational Sciences VOLUME 2 | ISSUE 12 | 2021 ISSN: 2181-1385 Scientific Journal

3.Технология таълимини ривожлантириш стратегиялари модули буйича УК,УВ-УСЛУБИЙ МАЖМУА. Тошкент-2021

4. А. Abduqodirov, R. Ishmuhammedov. "Ta'limda innovatsion texnologiyalar" T.: 2008. - 128 b.